

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 19.11.2020 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2020 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 125 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

ЗМІСТ

ПУБЛІКАЦІЇ науково-педагогічних працівників.....	7
Васильєва М.П. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДУАЛЬНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	7
Єсіна Н.О., Стрельнікова О.О. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	8
Зеленін Г.І. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЯК УМОВА ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	11
Кабусь Н.Д. ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	12
Костіна В.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ВРАЗЛИВИХ КОНТИНГЕНТІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	14
Макар Л.М. ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ У ВИРІШЕННІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	15
Рассказова О.І., Кравченко А.В. РОЗВИТОК СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПРОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ СТАЛОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	17
Рижанова А.О. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	19
Романова І.А. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ І ПЕДАГОГІВ.....	21
Сайко Н.О. ОСНОВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	24
Шеплякова І.О. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	26
ПУБЛІКАЦІЇ здобувачів вищої освіти (частина перша).....	29
Авдашкова А.І. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	29
Барбіна Ю.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	32

педагогічних колективом дошкільних закладів щодо підвищення рівня соціально-педагогічних знань.

Список використаних джерел:

1. Бугуш А.М. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Бугуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богиніч та інш. К.: Видавництво, 2012. 26 с. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/doshkilna/bazoviy-komponent-2.doc>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (проект 2020). Режим доступу: освіти <https://bibl.com.ua/informatika/29443/index.html>
3. Кэррол Л. Дети Индиго/ Л. Керрол, Д. Тубер. К.: София, 2007. 240 с.

Шеплякова І.О.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійна діяльність соціального працівника за своєю природою, характером і результатом включає деонтологічний компонент (регламентацію поведінки з боку суспільства за допомогою вироблених зобов'язань), а її ефективність залежить від сформованості у фахівця внутрішнього імперативу професійного обов'язку перед суспільством, відповідальності за його належне виконання. Деонтологічний характер професії соціального працівника (підвищені вимоги до представника професії з боку суспільства завдяки спроможності впливу на соціалізацію іншої особистості, її долю, місце в соціумі тощо) зумовлює необхідність використання деонтологічного підходу до професійної підготовки фахівця задля забезпечення формування його деонтологічної культури, і, насамперед, її ціннісного компоненту.

На основі аналізу наукових джерел встановлено, що деонтологічний аспект підготовки майбутнього фахівця висвітлено в працях М. Васильєвої, Д. Деккерта, Г. Караханової, К. Кертаєвої, М. Кропачової, А. Кудеріної, К. Левітана, Л. Переймибіді, З. Селімової, С. Хлестової та ін. Питання формування культури представника соціальної галузі розкрито в студіях Р. Вайноли, І. Клемантович, Є. Клімкіної, О. Пономаренко, Т. Спіріної, Г. Тарасенко та ін. Проблеми підготовки соціального працівника в умовах закладу вищої освіти репрезентовано в розвідках О. Безпалько, М. Васильєвої, І. Зверєвої, Н. Кабусь, А. Капської, В. Костіної, І. Романової та ін.

Узагальнення результатів аналізу наукових джерел з проблеми формування деонтологічної культури фахівця в процесі професійної підготовки [1; 2; 3; 4; 5; 7] уможливило висновок, що системоутворюючим компонентом у структурі цього феномену є *ціннісний*, основу якого складають *професійно-групові цінності*. Останні розуміємо як сукупність зафіксованих у суспільній свідомості ідей, концепцій, норм, регулюючих професійну діяльність представників певного фаху. Визначені цінності є об'єктивними, оскільки вони склалися історично в ході розвитку суспільства (окремих професійних груп) на основі загальносуспільних цінностей, а, отже, повинні стати невід'ємною складовою системи ціннісних домінант кожного професіонала відповідного фаху. Асимілюючи професійно-групові цінності, фахівець будує свою власну (індивідуально-особистісну) систему цінностей, елементи якої набувають вигляду аксіологічних засад, що, своєю чергою, є основою формування спрямованості на здійснення нормативної поведінки в професійній діяльності.

Відтак, становлення ціннісного компоненту деонтологічної культури соціального працівника передбачає засвоєння та суб'єктивізацію здобувачами вищої освіти як особистісно значущих, як ціннісних домінант базових професійно-групових цінностей середовища професіоналізації та формування на цій основі відповідних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної галузі. Це сприятиме соціальному розвитку здобувачів вищої освіти загалом та їхньому професійному становленню зокрема.

При цьому, на нашу думку, ядром ціннісного компоненту деонтологічної культури фахівців соціальної галузі, є цінності професійних обов'язку, зобов'язань та відповідальності, які кожен здобувач вищої освіти – майбутній соціальний працівник повинен опанувати ще у процесі фахової підготовки до професійної діяльності, суб'єктивуючи їх. Це вможлиблює відповідність індивідуально-особистісної системи цінностей майбутнього фахівця суспільним уявленням про ціннісні домінанти соціального працівника як професіонала.

Щодо процесу суб'єктивізації професійно-групових цінностей, то його тлумачимо, приєднуючись до думки С. Хлестової, як «ступінь реалізації ідеально-ціннісного, трансформації потенційного в актуальне» [7, с. 69], і вважаємо, що рівень суб'єктивізації професійно-групових цінностей є показником «особистісно-професійної розвиненості здобувача вищої освіти, його деонтологічної культурності» [7, с. 69]. Вважаємо, суб'єктивізація (набуття, привласнення) соціальним працівником професійно-групових цінностей обов'язку, зобов'язань та відповідальності виявляється в усвідомленні означених цінностей та переведенні їх на рівень персональних ціннісних пріоритетів, що, зрештою, й зумовлює відповідну суспільним очікуванням аксіологічну детермінованість професійної діяльності фахівця.

Отже, в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладі вищої освіти особлива увага повинна приділятися формуванню сукупності ціннісних орієнтацій, що відповідають змісту базових професійно-групових цінностей (котрі, будучи теоретично осмисленими, набули характеру деонтологічних категорій), а саме: «професійні зобов'язання соціального працівника», «професійний обов'язок соціального працівника», «професійна відповідальність соціального працівника». Адже активізація соціального розвитку майбутніх соціальних працівників у формуванні деонтологічної культури можлива лише за умови їх ціннісної зорієнтованості на ставлення до професії як до покликання; усвідомлення цінності професійних зобов'язань, прийняття їх як особистісних; усвідомлення вимог професійного обов'язку та підвищеної відповідальності за наслідки професійної діяльності; усвідомлення себе носієм деонтологічної культури та прагнення наближення до її еталонних зразків.

Свою чергою, закономірність поведінки фахівця, її спрямованість пов'язана також з «розкриттям мотиваційних тенденцій» [5, с. 44]. Адже поведінка людини завжди заснована на внутрішніх спонукальних силах і мотивах (що розуміють як «суб'єктивні причини дії та поведінки людини», як «психічне явище, що безпосередньо спонукає людину діяти» [6, с. 88]), котрі спираються на інтереси й потреби. Мотивація – «сукупність рушійних сил, що спонукають людину до здійснення визначених дій», «вся сукупність стійких мотивів, спонук, що визначають зміст, спрямованість і характер діяльності особистості, її поведінку» [6, с. 88]. В її основі – інтереси та потреби фахівця, а також особистісно значущі для нього цінності та відповідні їм ціннісні орієнтації.

Таким чином, формування ціннісного ставлення до деонтологічних норм відбувається на основі загострення почуттів, спираючись на які можна досягти правильного й швидкого сприйняття необхідних норм і правил (насамперед, почуття обов'язку, відповідальності тощо), шляхом трансформації узагальнених деонтологічних знань в усвідомлену потребу в необхідності оволодіння цими знаннями, що, своєю чергою, є передумовою вироблення суджень та їхньої вищої форми розвитку – переконань. Відповідно, через ціннісне ставлення до деонтологічних норм та сформовані переконання (в основі яких глибока усвідомленість визначеного типу майбутньої професійної поведінки – належної (нормативної))

забезпечується формування професійної спрямованості майбутніх соціальних працівників на використання деонтологічних норм у професійній практиці.

Список використаних джерел:

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Запоріжжя: Хортиц. навч.-реабілітац. багатопроф. центр, 2008. 460 с.
2. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 38 с.
3. Васильєва М. П., Романова І. А. Використання сучасних дидактичних методів у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 3. С. 187-190.
4. Іщук С. В. Етика соціальної роботи: курс лекцій. Тернопіль: ТДПУ, 2008. 59 с.
5. Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника: навч.-метод. посіб. Київ: ДЦССМ, 2004. 164 с.
6. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 176 с.
7. Хлестова С. С. Формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі соціально-виховної роботи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 237 с.